

Droga Hitlera do władzy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Martin Kitchen, *Historia Europy 1919–1939*, tłum. T. Rybowski, Ossolineum, Wrocław 1988, s. 195.
- Źródło: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-

Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998, s. 88–89.

- Cytat za: Alison Kitson, *Germany 1858–1990: Hope, Terror, and Revival*, s. 119.
- Źródło: Jerzy Eisler, „*Polskie miesiące*”, czyli kryzys(y) w PRL, Warszawa 2008, s. 99.

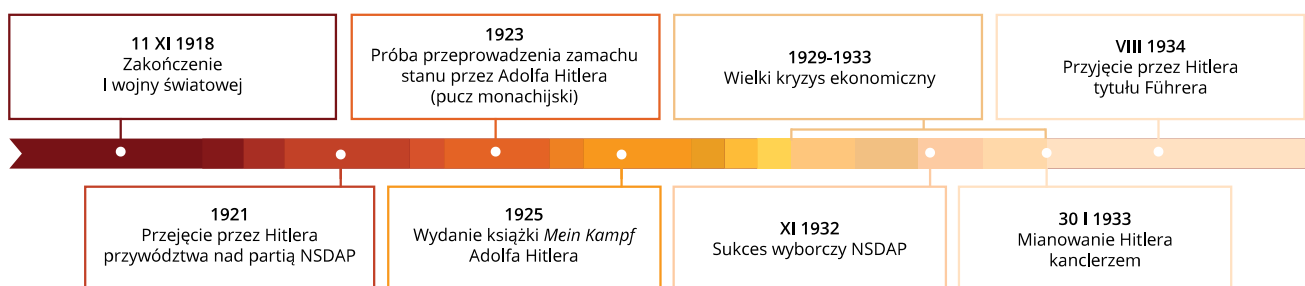

Droga Hitlera do władzy

Wnętrze piwiarni w Monachium w 1923 r.

Źródło: Heinrich Hoffmann, Bundesarchiv, Bild 146-1978-004-12A/ Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Przed wybuchem I wojny światowej w przytułku dla bezdomnych w wiedeńskiej dzielnicy Meidling często bywał pewien mężczyzna. Zawsze ubrany w długie, znoszone płaszcze, na głowie nosił czarny melonik, spod którego wyglądała wychudzona twarz i wygłodzone oczy. Mężczyzna ów zwykle trzymał się na dystans, z niewieloma osobami wchodził w bliższe relacje. Utrzymywał się z malowania widoków Wiednia i sprzedawania ich jako pocztówek. Ale interes jakoś mu nie szedł. Gdy zarobił trochę pieniędzy, wybierał się do cukierni, zamawiał ciastko z kremem, czytał gazety i debatował o polityce. Nim minęło dwadzieścia lat, człowiek ten stał się jednym z najbardziej rozpoznawalnych polityków w Niemczech, a po upływie kolejnych dziesięciu – w całej Europie.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Rozstrzygniesz, jaki wpływ na wzrost znaczenia partii nazistowskiej miały zdolności oratorskie Adolfa Hitlera.
- Wyjaśnisz, jak można klęskę przekuć w zwycięstwo.
- Weźmiesz udział w dyskusji o tym, dlaczego Niemcy poparli Hitlera.

Przeczytaj

Narodziny nazizmu

Adolf Hitler urodził się 20 kwietnia 1889 r. w Austrii, w rodzinie urzędnika państwowego. Po śmierci matki Hitler, wbrew woli ojca, zdecydował się wyruszyć do Wiednia i poświęcić karierze artystycznej. Dwukrotnie próbował dostać się do Akademii Sztuk Pięknych i dwukrotnie poniósł porażkę. W tym czasie skończyły mu się też pieniądze i trafił do przytułku dla bezdomnych. Nie wiedział, co dalej w życiu robić. Pobyt w wielonarodowej stolicy monarchii austro-węgierskiej wywarł jednak duży wpływ na ukształtowanie się rasistowskich poglądów Hitlera.

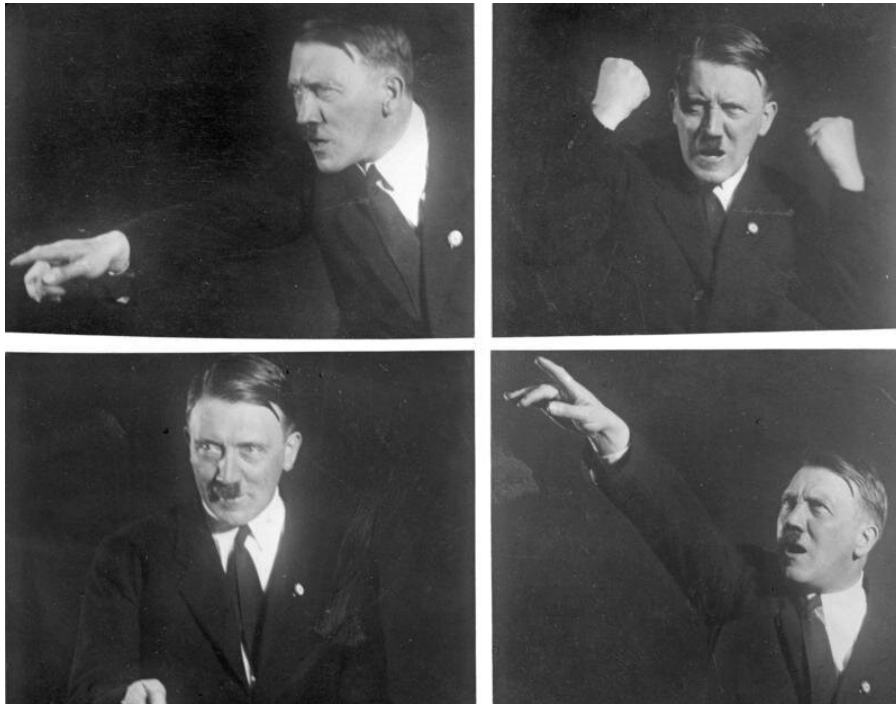
Jeden z obrazów Hitlera z okresu wiedeńskiego, przedstawiający zamek Neuschwanstein w Bawarii, został zakupiony przez anonimowego nabywcę z Chin w 2018 r. Malowanie widoków Wiednia i sprzedawanie ich jako kartek pocztowych było jednym ze sposobów zarabkowania Hitlera po tym, jak skończyły mu się pieniądze pozostawione w spadku przez matkę. W czasach III Rzeszy obrazy autorstwa Hitlera osiągały tak wysokie ceny, że on sam czuł się tym faktem zażenowany.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wybuch I wojny światowej młody Hitler – jak większość ówczesnych Niemców – przywitał z radością. W szeregach armii cesarskiej (Reichswery) odnalazł swoje miejsce i cel życia. Zakończenie wojny i podpisanie traktatu pokojowego przyjął z wielkim rozczarowaniem. Należał do najbardziej zagorzałych przeciwników układu wersalskiego i do grona tych, którzy twierdzili, że upadek cesarstwa jest wynikiem nie klęsk militarnych, ale zdrady wewnętrznej. Dało to początek tzw. mitowi o ciosie w plecy, czyli przekonaniu, że winę za

przegraną wojnę ponosili socjaliści, którzy podpisali rozejm z Campiegnie w listopadzie 1918 roku.

Po wojnie Hitler osiedlił się w stolicy Bawarii – Monachium. Wkrótce przyłączył się do radykalnej opozycji. Zaczął brać udział w spotkaniach mało znanej partii, która wkrótce zmieniła nazwę na Narodowosocjalistyczną Niemiecką Partię Robotników (NSDAP). W 1921 r. Hitler przejął nad nią przywództwo. Wtedy po raz pierwszy na szerszą skalę dały o sobie znać niebywale zdolności oratorskie i agitacyjne Hitlera. Partia w krótkim czasie uzyskała nową strukturę organizacyjną (wzorowaną na wojskowej), nowe emblematy, a grono jej zwolenników coraz bardziej się powiększało.

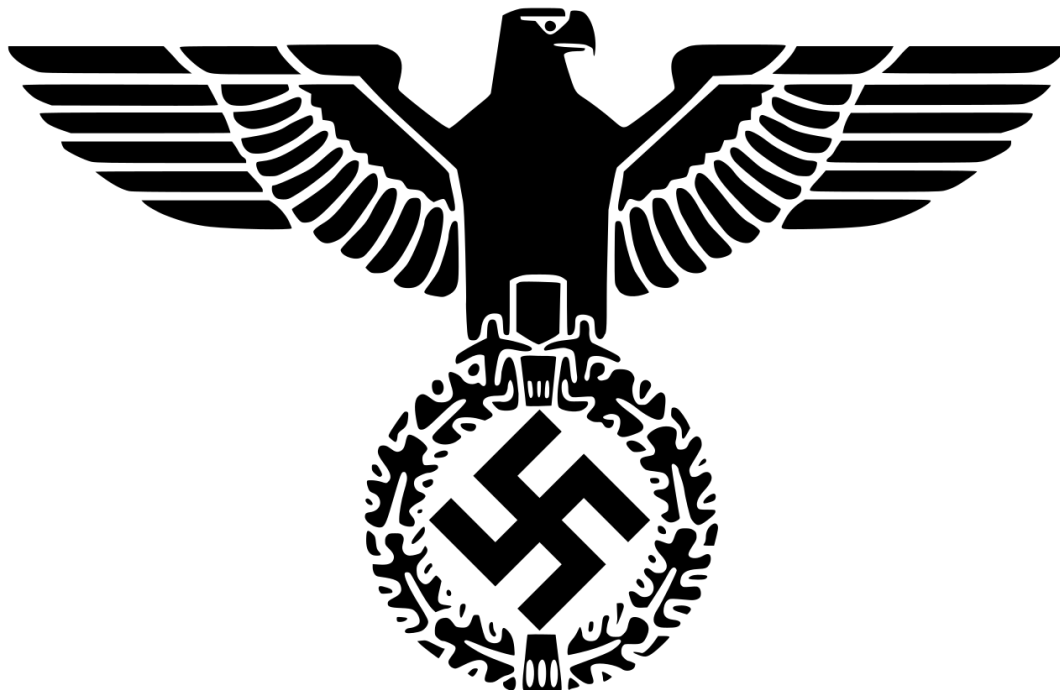

Hitler ćwiczący przed kamerą.

We wczesnym okresie działalności Hitlera ujawniły się jego zdolności do wygłaszania przemówień. Wystąpieniom tym towarzyszyły sugestywna mimika i gestykulacja. Choć sprawiały one wrażenie spontanicznych, to w rzeczywistości były pilnie i długo ćwiczone przed lustrem i analizowane, by wywierać jak największy wpływ na słuchaczy. Świadców uderzało to, że zaledwie kilka-kilkanaście minut po najbardziej emocjonujących przemówieniach Hitler potrafił być opanowany i niemal chłodny w rozmowie.

Źródło: Heinrich Hoffmann, Bundesarchiv, Bild 102-10460/Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Do nowo powstałej partii przyłączyli się ludzie, którzy już niedługo mieli zacząć odgrywać ważną rolę w państwie nazistowskim: dziennikarz z uniwersyteckim wykształceniem Joseph Goebbels, weteran I wojny światowej Heinrich Himmler, były lotnik o arystokratycznych korzeniach Hermann Göring i wielu innych.

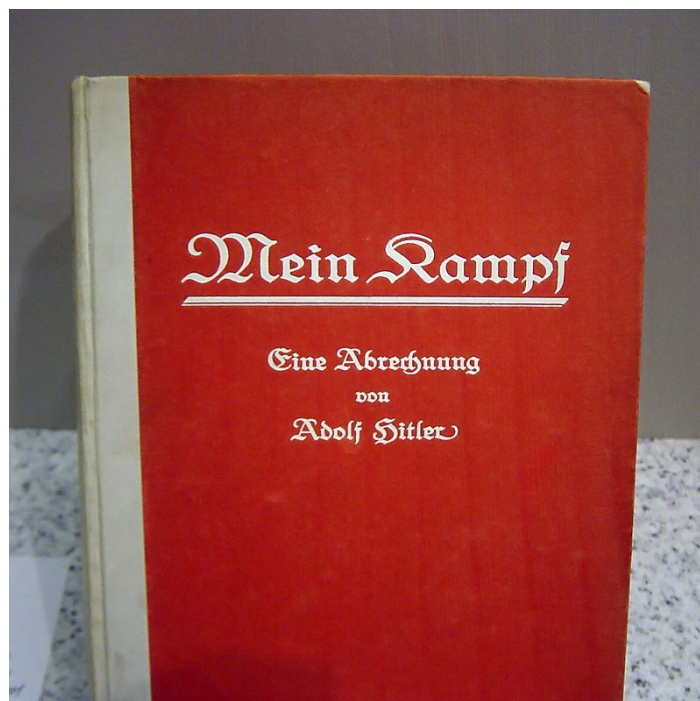
Emblemat Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników (NSDAP), przedstawia on niemieckiego orła spoglądającego w lewą stronę i przytrzymującego szponami nazistowską swastykę. Swastyka ma kształt równoramiennego krzyża ze zgiętymi pod kątem prostym ramionami. Wywodzi się ona z sanskrytu, w którym symbolizowała szczęście i pomyślność; występowała w większości kultur i religii. Symbol swastyki został zaadaptowany przez Hitlera i przerobiony na godło NSDAP; do dziś kojarzy się przede wszystkim z ruchem nazistowskim.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Gdy w 1923 r. wojska francuskie i belgijskie wkroczyły do Zagłębia Ruhry i rząd niemiecki stanął w obliczu ogromnego kryzysu politycznego i ekonomicznego, Hitler dokonał pierwszej próby przejęcia władzy. Wykorzystując narastające trudności gospodarcze i niezadowolenie społeczne, planował na czele swoich zwolenników zamach stanu w Bawarii. Tak zwany pucz monachijski zakończył się jednak klęską. Partia NSDAP została zdelegalizowana, wielu działaczy partyjnych aresztowano, a samego przywódcę skazano na pięć lat więzienia.

Nowa partia i nowa **ideologia**

Nieudany pucz monachijski stanowił punkt zwrotny w dziejach partii. Hitler potrafił wyciągnąć właściwe wnioski z poniesionej porażki. Po opuszczeniu więzienia (spędził w nim ostatecznie dziewięć miesięcy, zwolniono go na mocy amnestii) ponownie powołał partię i przystąpił do jej reorganizacji. Przede wszystkim odrzucił nielegalne metody walki, a zamiast tego postanowił włączyć się do rywalizacji parlamentarnej. Od 1924 r. NSDAP brała systematycznie udział w wyborach do niemieckiego **Reichstagu** i zyskiwała w nim coraz więcej miejsc. W tym czasie partia nazistowska jawiła się już jako partia o ukształtowanej ideologii. Jej główną wykładnię zawarł Hitler w książce napisanej podczas pobytu w więzieniu – *Mein Kampf* (Moja walka).

Pierwsze niemieckie wydanie *Mein Kampf* z 1925 r., obecnie eksponowane w Niemieckim Muzeum Historycznym w Berlinie. W nazistowskich Niemczech książka ta była pozycją obowiązkową, wielokrotnie wznawianą; jej nakład w 1928 r. wyniósł 4 mln egzemplarzy. Ze względu na zawarte w *Mein Kampf* elementy rasistowskie wznawianie wydań tej książki w wielu krajach, m.in. w Polsce, jest zabronione.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ideologia nazistowska opierała się na głębokim przekonaniu o wyższości rasy germańskiej nad innymi, w szczególności nad Żydami. To ich Hitler obciążył odpowiedzialnością za wszystkie niepowodzenia, jakich doznali Niemcy, z klęską poniesioną w czasie I wojny światowej na czele. Z przyjętej przez nazizm koncepcji ras wpływała wiara w istnienie tzw. typu aryjskiego. Reprezentowali go prawdziwi Niemcy – wysocy blondyni o niebieskich oczach i podłużnej czaszce. Odchylenia od tego wzoru stanowiły dowód na zanieczyszczenie prawdziwie aryjskiej krwi. Drugim filarem nazistowskiej [doktryny](#) był nacjonalizm. Łączył się on z niepohamowaną żądzą panowania nad światem i poszerzania strefy zasiedlenia narodu niemieckiego (*Lebensraum*). W swojej książce Hitler dał także wyraz głębokiej pogardzie dla systemu demokratycznego, który jego zdaniem był całkowicie niewydolny.

Droga do władzy i jej zdobycie

Przełomowy dla partii nazistowskiej okazał się [wielki kryzys ekonomiczny](#) z 1929 r. Niemcy należały do państw, które ze względu na uzależnienie finansowe od Stanów Zjednoczonych skutki zapaści gospodarczej odczuły najbardziej. Kolejne rządy nie potrafiły sobie poradzić z pogłębiającym się

Hitler przemawiający z okna Kancelarii Rzeszy do zgromadzonych przed budynkiem ludzi, 30 stycznia 1933 r. Nowy rząd stworzony przez Hitlera miał charakter koalicyjny (znalazło się w nim tylko trzech nazistów na dwunastu innych członków). W jego skład weszli przedstawiciele kręgów przemysłowych oraz innych partii o charakterze konserwatywno-nacjonalistycznym.

Źródło: Robert Sennecke, Bundesarchiv, Bild 146-1972-026-11/ Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

partii w Dusseldorfie w 1929 r.) , udzielając Hitlerowi wsparcia finansowego. Było to spowodowane obawą przed wzrastającymi wpływami komunistów niemieckich, którzy wzorem reform, przeprowadzonych w ZRSR domagali się nacjonalizacji przemysłu i upaństwowienia wielkich koncernów. Liczba członków partii wzrosła między rokiem 1928 a 1932 z 60 tys. do 800 tys. Wzrosło też poparcie społeczne dla Hitlera i jego zwolenników. Przed wybuchem kryzysu naziści mieli w Reichstagu ledwie 2,6 proc. miejsc, a cztery lata później ponad cztery razy więcej, co się przekładało na poparcie społeczne w liczbie ok. 14 mln. W zaistniałej sytuacji prezydent Paul von Hindenburg zdecydował się powierzyć Hitlerowi misję stworzenia rządu. 30 stycznia 1933 r. został on mianowany **kanclerzem**. Mało kto wtedy – z samym prezydentem na czele – mógł się spodziewać, że rządy „austriackiego kaprała” w następnych latach odegrają tak ogromną rolę nie tylko w dziejach Niemiec, ale również całej Europy.

kryzysem i gwałtownie wzrastającą falą bezrobocia. Żaden z gabinetów nie dotrwał do końca swojej kadencji. Coraz trudniej było partiom politycznym dojść do porozumienia i stworzyć koalicję mającą większość w parlamencie. Rządy miały więc charakter mniejszościowy, a działały na podstawie specjalnych uprawnień nadanych im przez prezydenta, wynikających z art. 48 konstytucji weimarskiej (prawa do wydawania dekretów z mocą ustawy bez zgody Reichstagu).

Naziści zyskiwali coraz większe znaczenie. Poparła ich duża część społeczeństwa bez względu na status społeczny, pochodzenie, wiek, wyznanie. Ideologia nazistowska trafiała do wielu obywateli, obiecując im lepsze życie. Warto dodać, że NSDAP poparli także niemieccy przedsiębiorcy (na zjeździe

Słownik

ideologia

wspólnota światopoglądu, u podstaw której tkwi pewna wizja świata i zespół specyficznych wartości

doktryna

(z łac. *doctrina* – nauczanie, wiedza) twierdzenia, założenia i dogmaty polityczne, które tworzą ideologię

wielki kryzys ekonomiczny

największy w dotychczasowej historii kryzys ekonomiczny, rozpoczął się w 1929 r. w Stanach Zjednoczonych i szybko rozprzestrzenił się w Europie

Reichstag

parlament w Niemczech

nazizm

(skrót od niem. *Nationalsozialismus* – narodowy socjalizm) ideologia panująca w III Rzeszy, której założeniem był skrajny nacjonalizm oraz rasizm połączony z antysemityzmem, łącząca elementy nienawiści i fanatyzmu

kanclerz

urzędnik stojący na czele rządu w Niemczech, odpowiedzialny za całokształt polityki państwa

rząd

kolegialny organ sprawowania władzy wykonawczej, wyłaniany na mocy wyborów parlamentarnych przez partie, które mają większość w parlamencie; rząd mniejszościowy – rząd niemający większości w parlamencie i przez to niezbyt trwały

Słowa kluczowe

nazizm, Adolf Hitler, NSDAP, pucz monachijski, ideologia nazistowska, świat po I wojnie światowej, totalitaryzm, dwudziestolecie międzywojenne

Bibliografia

Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998.

M. Kitchen, *Historia Europy 1919–1939*, tłum. T. Rybowski, Ossolineum, Wrocław 1988.

A. Kitson, *Germany 1858–1990: Hope, Terror, and Revival*, OUP Oxford 2001.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie określ, jaki czynnik twoim zdaniem mógł odegrać kluczową rolę w narodzinach nazizmu w Niemczech i dojściu Hitlera do władzy.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dxq4MRPLo>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Droga Hitlera do władzy*.

Polecenie 2

Oceń, czy (twoim zdaniem) dojście Hitlera do władzy było nieuniknione.

Polecenie 3

Sformułuj pytanie, jakie jeszcze zadał(a)byś ekspertowi odnośnie do powstania NSDAP i narodzin nazizmu w Niemczech.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z krótkimi informacjami dotyczącymi powstania i rozwoju NSDAP oraz genezy nazizmu. Zidentyfikuj, o jakie wydarzenia chodzi, a następnie ułóż fragmenty w odpowiednim porządku chronologicznym.

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj program Niemieckiej Partii Robotniczej (DAP) (w 1921 r. została ona przemianowana na NSDAP), uchwalony w Monachium 24 lutego 1920 r. Następnie określ, które zdania w zamieszczonej niżej tabeli są prawdziwe, a które fałszywe.

- ” 1. Domagamy się skupienia wszystkich Niemców w jednych Wielkich Niemczech na zasadzie prawa narodów do samostanowienia.
2. Domagamy się równouprawnienia narodu niemieckiego w stosunku do innych narodów [...].
3. Domagamy się ziemi i gleby (kolonii) dla wyżywienia naszego narodu i osiedlenia nadwyżki naszej ludności.
4. Obywatelem państwa (Staatburger) może być tylko ten, kto jest Volksgenosse. Volksgenosse może być tylko ten, kto ma krew niemiecką [...]. Żaden Żyd nie może zatem być Volksgenosse. [...]
9. Wszyscy obywatele państwa muszą posiadać równe prawa i obowiązki. [...]
14. Domagamy się udziału w zyskach już uspołecznionych.
15. Domagamy się zakrojonych na szeroką skalę zabezpieczeń na starość.
16. Domagamy się stworzenia zdrowego stanu średniego i jego zachowania, natychmiastowego oddania pod zarząd komunalny wielkich domów towarowych i wynajęcia ich po niskich cenach drobnym przedsiębiorcom [...].

17. Domagamy się przeprowadzenia reformy rolnej odpowiadającej naszym potrzebom narodowym, ustanowienia prawa o konfiskacie bez odszkodowania w stosunku do ziemi, przeznaczonej na cele publiczne. [...]

21. Państwo winno troszczyć się o podniesienie stanu zdrowia poprzez opiekę nad matką i dzieckiem przez zakazanie pracy młodocianym [...].

24. Domagamy się wolności w państwie dla wszystkich wyznań religijnych, o ile nie zagrażają one jego istnieniu i nie są wymierzone przeciwko uczuciom moralnym i obyczajowym rasy germańskiej. [...]

25. Dla zrealizowania tego wszystkiego domagamy się:

Stworzenia silnej władzy centralnej Rzeszy.

Bezwzględne panowanie centralnego parlamentu politycznego nad całą Rzeszą i w ogóle nad wszystkimi jej organizacjami.

Źródło: Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998, s. 88–89.

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj tekst, a następnie wskaż właściwe dokończenie zamieszczonego niżej zdania, wybierając spośród podanych możliwości odpowiedzi na pytanie, dlaczego Niemcy zdecydowali się poprzeć Hitlera.

” Martin Kitchen

Historia Europy 1919–1939

Sukces Hitlera nie był wynikiem patologicznego antysemityzmu, gdyż Niemcy nie były wcale bardziej antysemickie niż jakikolwiek inny kraj w Europie. Podobnie i jego druga obsesja, Lebensraum, nie okazała się zbyt atrakcyjna dla wyborców, gdyż Niemcy nie były wtedy w nastroju, by planować wojnę zaborczą [...]. Wyborcy pospieszyli pod sztandary Hitlera z powodu jego gwałtownego antymarksizmu oraz ciągłego nawracania do sprawy odrodzenia narodowego.

Antymarksizm skierowany był przede wszystkim przeciwko SPD, tym samym przeciwko Republice Weimarskiej, jak również samej zasadzie rządów parlamentarnych. Było aż nazbyt oczywiste, że system ten nie funkcjonował, a Hitler oferował to, co wyborcom wydawało się praktyczną wizją. Jego partia była młoda, dynamiczna, mobilna, idealistyczna i należało dać jej szansę. [...] Młodzież nieuchronnie garnęła się w jej [NSDAP] szeregi, gdyż występowała przeciwko dawnym sztywnym monarchistom i imperialistom w starym stylu. Poza tym nie cierpiała wręcz republiki, która zdawała się nie mieć jej nic do zaoferowania, nawet pracy. Naziści zaś głosili wyzwolenie z psychologicznego obciążenia Wersalu, znacznie większego od niedostatku materialnego [...].

Źródło: Martin Kitchen, *Historia Europy 1919–1939*, tłum. T. Rybowski, Ossolineum, Wrocław 1988, s. 195.

Ćwiczenie 4

Poniższe źródła dają wyraz temu, w jaki sposób odbierano Hitlera podczas jego pierwszych wystąpień w monachijskiej piwiarni. Przeanalizuj je, a następnie wskaż, które źródło twoim zdaniem daje bardziej wiarygodny przekaz. Uzasadnij swój wybór.

Źródło A

Hermann Otto Hoyer, *Na początku było słowo*, 1937 r. Hitler w monachijskiej piwiarni.

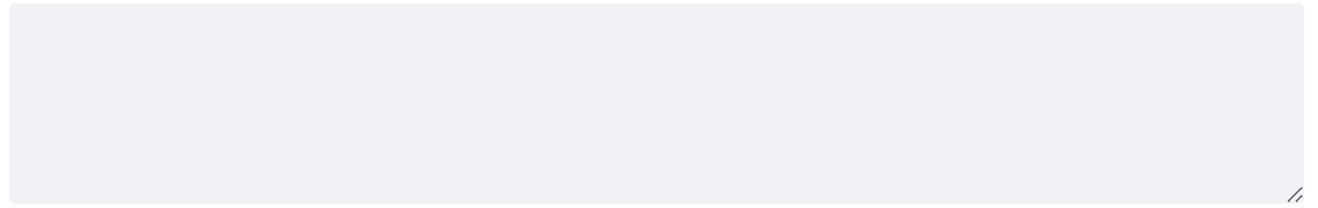
Źródło: US Army Center of Military History, tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło B

” Pan Karr mówił przez godzinę. A potem był jakiś ruch przy wejściu, tak jakby ludzie chcieli zrobić przejście... Wreszcie pojawiły się stalowe hełmy. Od tego momentu, widok z mojego miejsca siedzenia nie był zbyt wyraźny. Ludzie stali na krzesłach, więc nie widziałem Hitlera aż do momentu, kiedy pojawiał się przy głównym przejściu; ledwie przed tym, jak wszedł na główną platformę, zobaczyłem go idącego między dwoma uzbrojonymi żołnierzami w stalowych hełmach, którzy nieśli ponad swoimi głowami pistolety wymierzone w sufit. Skierowali się na

platformę. Hitler wskoczył na krzesło po mojej lewej stronie. Sala wciąż była niespokojna, a potem Hitler zrobił ruch ręką po swojej prawej stronie, którą wycelował w sufit. Po tym Hitler zawołał (nie mogę sobie przypomnieć jego dokładnych słów): Rewolucja narodowa upadła. Sala jest otoczona. Może on wspomniał dokładną liczbę, ale nie jestem pewien.

Cytat za: Alison Kitson, *Germany 1858–1990: Hope, Terror, and Revival*, s. 119.

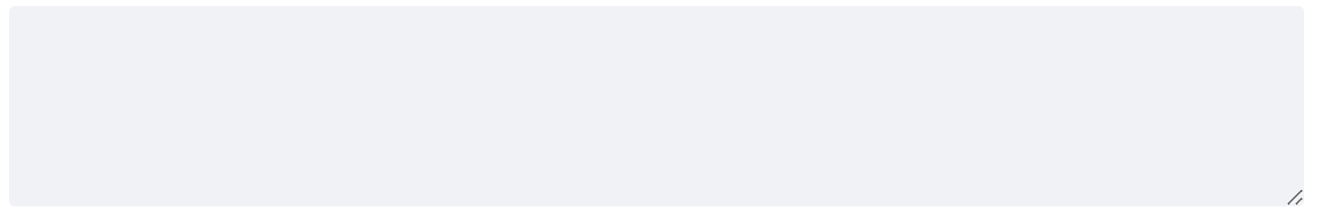

Ćwiczenie 5

Przeanalizuj plakaty i wskaż spośród nich te, które mogłyby być nazistowskimi plakatami wyborczymi z 1932 r. Uzasadnij, dlaczego wybrałeś/wybrałaś ten, a inne odrzuciłeś/odrzuciłaś.

Źródło: Ilustracje: lic. CC BY 3.0, Deutsche Digitale Bibliothek; domena publiczna, Wikimedia Commons; domena publiczna, wikiwand.com.

Ćwiczenie 6

Nazistowska ideologia opierała się na czterech filarach: idei wspólnoty ludzkiej, idei rasy aryjskiej jako rasy panów, nacjonalizmie (rozumianym jako ekspansja i zdobycie nowej przestrzeni dla Niemców) i antyparlamentaryzmie. Przeanalizuj poniższe fragmenty *Mein Kampf* Adolfa Hitlera i dopasuj je do odpowiednich kategorii – w zależności od tego, do jakiej idei głoszonej przez Hitlera się odnoszą. Zwróć uwagę, że nie do wszystkich kategorii pasuje tylko jeden tekst.

Tekst 1

” Jak mała natura życzy sobie kojarzenia jednostek słabych z silnymi, tak mniej jeszcze – stapiania się wyższej rasy z niższą, bowiem w tym wypadku pogrzebana zostałaby za jednym zamachem jej cała dawniejsza, być może, setki lat trwająca praca nad wyższym rozwojem życia.

Doświadczenie dziejowe dostarcza na to niezliczonych dowodów. Wykazuje ono z przerażającą wyrazistością, że przy każdym zmieszaniu krwi aryjskiej z krwią niższych narodów następstwem byłby koniec rasy wyższej jako pioniera kultury [...].

Tekst 2

” Obowiązkiem państwa jest pamiętać, że cokolwiek robi, musi być ukierunkowane na jeden cel i tylko jeden, nie można pozwolić na sprowadzenie jej na manowce przez tak zwaną „wolność prasy” albo nakłaniać ją do zaniedbywania swoich obowiązków i odmawiania strawy, której naród potrzebuje, aby być zdrowym. Państwo musi zdecydowanie kontrolować ten instrument edukacji narodu i umieścić go w służbie państwa i narodu. [...] Parlament podejmuje decyzję, jej konsekwencje są fatalne – nikt nie ponosi odpowiedzialności, nikt nie ma obowiązku wytłumaczyć się z tego. Czy parlament bierze

odpowiedzialność za rząd, który wyrządził! wszelkie szkody i po prostu ustępuje z urzędu? Albo czy parlament się rozwiązuje, kiedy zmienia się koalicja? Czy w ogóle większość może być za cokolwiek odpowiedzialna? Czyż każda koncepcja odpowiedzialności nie jest związana z jednostką? A czy w praktyce jest możliwe oskarżenie jakiejś osobistości z rządu o machinacje?

Tekst 3

” [...] on [Żyd] nigdy nie był nomadem, był pasożytem na ciele innych narodów. Zdarzało się, że opuszczał dotychczasową sferę swego życia, nie dla własnych zamiarów, ale w konsekwencji wydalenia go przez narody, których gościnności nadużywał. Jego rozmnożenie na całym świecie jest typowe dla pasożytów! On zawsze poszukuje nowych źerowisk dla swojej rasy [...]. Żyd, stosując przemoc, pozbywa się na tym polu wszystkich konkurentów. Przy pomocy wrodzonej brutalnej chciwości stawia związki zawodowe na poziomie brutalnej siły. Każdego, kto ma wystarczającą inteligencję do oparcia się żydowskim powabom, łamie się przez zastraszenie, jakkolwiek nie byłby zdecydowany i inteligentny. Te metody są niezwykle skuteczne. Za pośrednictwem związków zawodowych, które powinny ochraniać naród, Żyd niszczy teraz podstawy narodowej gospodarki.

Tekst 4

” NSDAP nie jest organizacją, która wyróżnia proletariuszy, burżuazję, farmerów czy robotników; zamiast tego jest to organizacja obejmująca wszystkie regiony Niemiec i uwzględniająca wszystkie klasy społeczne. Jeśli zapytasz jednego z nas: „Młody człowieku, kim Ty jesteś? Pochodzisz z burżuazji? Z proletariatu?”. On się uśmiechnie i odpowie: „Jestem Niemcem” [...]. My nie aspirujemy, żeby być kimś

innym, my walczymy o przyszłość dla ludzi. My wszyscy jesteśmy równi.

Tekst 5

” Obowiązkiem polityki zagranicznej narodowego socjalizmu państwa jest zapewnienie optymalnych warunków istnienia narodu poprzez utrzymanie naturalnej i zdrowej proporcji między liczebnością i przyrostem narodu a rozmiarami i jakością obszaru, który zamieszkują. Tylko odpowiednia przestrzeń życiowa na ziemi zapewnia wolność egzystencji narodowi [...].

Żaden naród na ziemi nie posiada kwadratowego jaru terenu na podstawie prawa wywodzącego się z nieba. Granice są tworzone i zmieniane tylko przez działanie ludzkie [...].

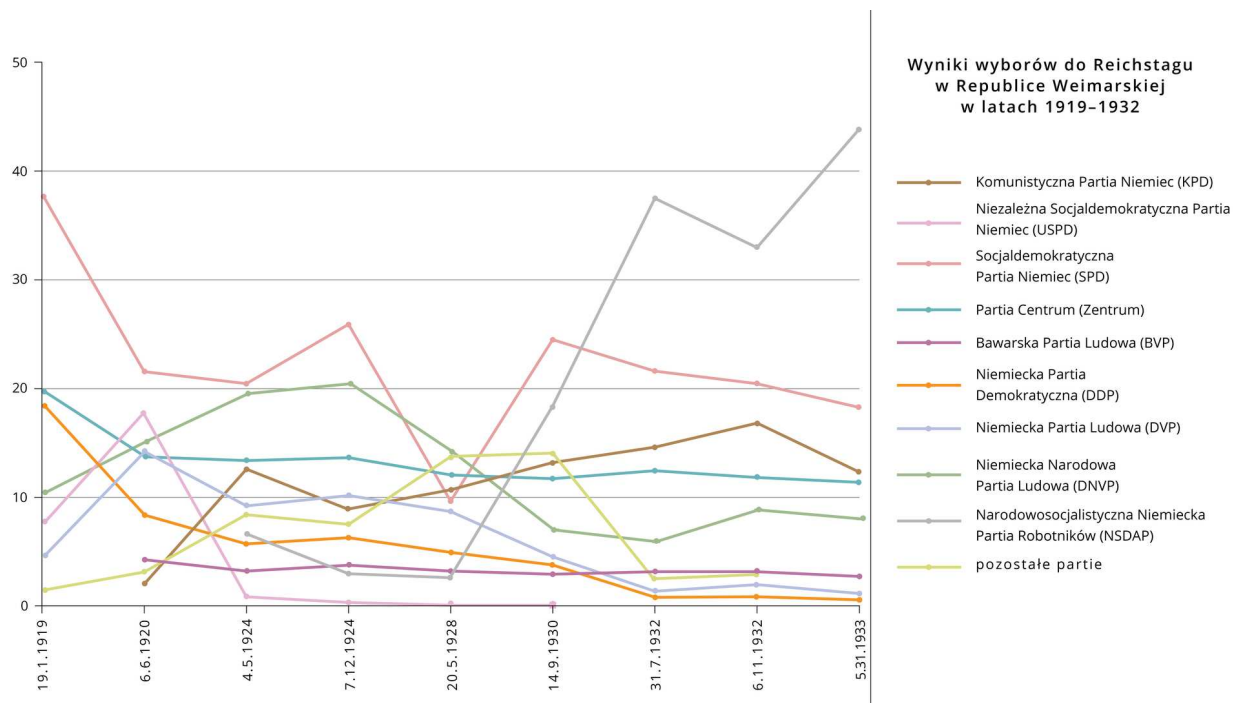
My, narodowi socjaliści, [...] powstrzymujemy germański potok skierowany na południe i na zachód Europy i zwracamy nasze oczy w kierunku wschodnim. Skończyliśmy z przedwojenną polityką kolonii i handlu i przechodzimy do polityki terytorialnej przyszłości.

Źródło tekstów: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczyciela historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1997, s. 98–100.

Ćwiczenie 7

Przeanalizuj poniższy diagram dotyczący wyników wyborów w Republice Weimarskiej w latach 1919–1932, a następnie uzupełnij luki w podanym poniżej tekście, wpisując skróty od nazw odpowiednich partii.

Wyniki wyborów do Reichstagu w Republice Weimarskiej w latach 1919–1932.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o. na podstawie Voskos, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Partia, która w latach 30. była drugą pod względem liczby zdobytych głosów, to .....
Naziści za swojego głównego wroga uważali jednak ....., m.in. dlatego, że od czasów wielkiego kryzysu ekonomicznego partia ta zanotowała zwiększenie popularności w społeczeństwie niemieckim. Wzrost znaczenia nazistów nastąpił kosztem spadku znaczenia partii o charakterze konserwatywnym i nacjonalistycznym, które w okresie początkowym republiki odgrywały ważną rolę – ..... i .....

Ćwiczenie 8

Sukces nazistów w wyborach parlamentarnych nie byłby możliwy bez poparcia społecznego. Wyobraź sobie, że jest rok 1932 i jesteś drobnym właścicielem zakładu fryzjerskiego zlokalizowanego na przedmieściach Berlina. Pisziesz list do swojego znajomego, który w latach 20., w okresie największych trudności ekonomicznych Republiki Weimarskiej, wyemigrował do Stanów Zjednoczonych. W liście przedstawisz swój stosunek do ruchu nazistowskiego i jego przywódcy.

A large, empty light gray rectangular area intended for the student to write their response to the exercise. It is positioned below the text and above a horizontal line at the bottom of the page.

Ćwiczenie 9

Upadek Republiki Weimarskiej i przejęcie władzy przez Hitlera były wynikiem wielu różnych przyczyn o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym. Wypisz je z podziałem na odpowiednie kategorie. Jaka twoim zdaniem była najważniejsza przyczyna?

Przyczyny polityczne

Przyczyny społeczne

Przyczyny gospodarcze

Inne przyczyny

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Droga Hitlera do władzy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:

3) charakteryzuje drogę Hitlera do władzy w Niemczech;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje postać Adolfa Hitlera i jego przekonania;
- opisuje powstanie i rozwój NSDAP;
- wyjaśnia, w jaki sposób naziści przejęli władzę w Niemczech;
- analizuje przyczyny poparcia nazistowskiej polityki przez Niemców.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „*Droga Hitlera do władzy*”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i następnie rozwiązanie ćwiczenia 1 z sekcji „Sprawdź się”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy zawartość sekcji „Wprowadzenie”, przedstawia temat oraz cele zajęć, omawia razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. sprawdza, kto wykonał zadane ćwiczenie. Może wyświetlić odpowiedzi uczniów na tablicy interaktywnej. Prosi wybranego ucznia o uzasadnienie swojego rozwiązania.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 2 i 4 z sekcji „Sprawdź się”, a następnie porównują odpowiedzi z odpowiedziami koleżanki lub kolegi.
3. Praca z multimedium („Film edukacyjny”). Nauczyciel poleca wybranemu uczniowi, aby przeczytał polecenie 1: „Jaki czynnik twoim zdaniem mógł odegrać kluczową rolę w narodzinach nazizmu w Niemczech i dojściu Hitlera do władzy?”. Poleca uczniom, aby podzielili się na czteroosobowe grupy i opracowali w nich odpowiedzi. Odtwarza nagranie. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się

na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedź.

4. Uzupełnieniem pracy z multimedium jest wykonanie przez uczniów w parach ćwiczenia 3.
5. Dyskusja. Nauczyciel w nawiązaniu do polecenia 2 z multimedium zadaje uczniom pytania: Czy waszym zdaniem dojście Hitlera do władzy było nieuniknione? Czy w ówczesnej sytuacji społecznej i politycznej było możliwe inne rozwiązanie? Uczniowie dyskutują, jedna osoba może zapisywać wnioski na tablicy.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują wspólnie ćwiczenie 9, wymieniając przyczyny (o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym) upadku Republiki Weimarskiej. Wskazują najważniejsze według nich przyczyny.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów. Może ocenić pracę wylosowanej grupy uczniów.

Praca domowa:

Wykonaj ćwiczenie 8: „Sukces nazistów w wyborach parlamentarnych nie byłby możliwy bez poparcia społecznego. Wyobraź sobie, że jest rok 1932 i jesteś drobnym właścicielem zakładu fryzjerskiego zlokalizowanego na przedmieściach Berlina. Piszesz list do swojego znajomego, który w latach 20., w okresie największych trudności ekonomicznych Republiki Weimarskiej, wyemigrował do Stanów Zjednoczonych. W liście przedstawisz swój stosunek do ruchu nazistowskiego i jego przywódcy”.

Materiały pomocnicze:

Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998.

M. Kitchen, *Historia Europy 1919–1939*, tłum. T. Rybowski, Ossolineum, Wrocław 1988.

A. Kitson, *Germany 1858–1990: Hope, Terror, and Revival*, OUP Oxford 2001.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Film edukacyjny”, aby przygotować się do późniejszej pracy.

Spis ilustracji nieopisanych:

- Ćwiczenie 5 - Ilustracja 1: plakat *Nasza ostatnia nadzieja - Hitler*, 1935 r.; lic. CC BY 3.0, Deutsche Digitale Bibliothek.

- Ćwiczenie 5 - Ilustracja 2: plakat *Mały człowiek prosi o wielkie prezenty*, 1932 r.; domena publiczna, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 5 - Ilustracja 3: plakat *Marxizm jest aniołem stróżem kapitalizmu*; domena publiczna, Wikiwand.com.
- Ćwiczenie 5 - Ilustracja 4: plakat *Równe prawa, równe obowiązki*, 1919 r.; domena publiczna, Wikimedia Commons.